

ΕΜΙΛΥ ΝΤΙΚΙΝΣΟΝ

*Αυτό είναι το γράμμα μου
στην Οικουμένη*

160 ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

ΕΜΙΛΥ ΝΤΙΚΙΝΣΟΝ

*Αυτό είναι το γράμμα μου
στην Οικουμένη*

160 ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σειρά: Ξένη ποίηση – 10

Διευθυντής σειράς: Χάρης Βλαβιανός

Έμιλυ Ντίκινσον, *Αυτό είναι το γράμμα μου στην Οικουμένη:*

160 ποιήματα

Εισαγωγή-μετάφραση-σημειώσεις: Χάρης Βλαβιανός

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Διορθώσεις: Ειρήνη Οικονόμου

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Copyright© εικόνας εξωφύλλου: Jedi Noordegraaf

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2021

Πρώτη έκδοση από τις εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Δεκέμβριος 2021

ΚΕΤ Δ706 ΚΕΠ 951/21

ISBN 978-960-16-9790-1

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 23 10.70.63.54, 23 10.70.67.15, ΦΑΞ: 23 10.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Η Ομορφιά θα με κατακλύζει ώσπου να πεθάνω
Ομορφιά λυπήσου με παρακαλώ*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.

*Μέσα στην Πρόζα μ' έκλεισαν –
Όπως τότε που μικρό Κορίτσι
Στην Ντουλάπα μ' έβαζαν –
Γιατί «ακίνητη» έπρεπε να μένω –*

*Ακίνητη! Αν κρυφοκοιτούσαν –
Θα βλέπαν το Μυαλό μου – να γυρίζει –
Πουλί σαν να 'χαν περιορίσει
Για Προδοσία – στην Αυλή –*

*Αυτό δεν έχει παρά να θελήσει
Εύκολα σαν ένα Αστέρι
Της Φυλακής του τα Δεσμά να λύσει –
Και να γελάσει τόσο – Όσο κι Εγώ –¹*

Το ποίημα αυτό, από τα πιο γνωστά της Emily Dickinson, γραμμένο το 1862, στην πιο δημιουργική φάση της ζωής της, είναι ίσως το πιο κατάλληλο για να ξεκινήσει κανείς να μιλάει για την ίδια και το έργο

¹ Βλ. εδώ, σσ. 256-257.

της.² Η Ντίκινσον γεννήθηκε και έζησε στο Amherst, μια μικρή πόλη της Μασαχουσέτης η οποία, αν και φημισμένη λόγω του πανεπιστημίου της (Amherst College), δεν διέφερε ως προς τα ήθη και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της από άλλες πόλεις της Αμερικής εκείνης της εποχής. Οι βασικές αρχές ήταν αυτές του πουριτανισμού και η θέση της γυναίκας στην κοινωνία καθορισμένη: να γίνει μια καλή, θεοσεβούμενη σύζυγος και να μεγαλώσει τα παιδιά της στη βάση αυστηρών, προτεσταντικών αρχών. Οι κάτοικοι του Άμερστ το 1830, χρονιά που γεννήθηκε η Ντίκινσον, δεν ξεπερνούσαν τους τρεις χιλιάδες, επομένως ήταν όλοι μεταξύ τους λίγο πολύ γνωστοί και κάθε «ανορθόδοξη» ή «εκκεντρική» συμπεριφορά σχολιαζόταν αρνητικά και καταδικαζόταν αυστηρά.

Η οικογένεια της Ντίκινσον ήταν από τις πιο επιφανείς της πόλης, και ο πρόγονός της, Nathaniel Dickinson (1601-1676), θεωρείται ο ιδρυτής της. Ο παππούς της, Samuel Fowler Dickinson (1775-1838), σπούδασε στο Dartmouth College —ένα από τα παλαιότερα και πιο φιλελεύθερα πανεπιστήμια στην Αμερική— και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ίδρυση της Amherst Academy (1814 — σχολείο στο οποίο φοίτησε αργότερα η εγγονή του, Έμιλυ) και του Amherst College (1821 — πανεπιστήμιο στο οποίο φοίτησε ο γιος του, Edward, πατέρας της Έμιλυ, για έναν χρόνο, πριν πάει στο Yale, και ο εγγονός του και αδελφός της Έμιλυ, Austin). Ήταν αυτός που έχτισε το σπίτι όπου, από ένα σημείο και μετά, έζησε η Ντίκινσον — το περίφημο «Homestead» («Φάρμα») ή «Mansion» («Έπαυλη»), το οποίο ωστόσο αναγκάστηκε να πουλήσει το 1833, λόγω χρεών. Επανήλθε στην κατοχή της οικογένειας το 1855, όταν ο Έντουαρντ Ντίκινσον (1803-1874) το αγόρασε από τον —προσωρινό όπως αποδείχθηκε— ιδιοκτήτη του. Ο Έντουαρντ, το μεγαλύτερο από τα εννιά παιδιά του Σάμιουελ, ήταν

² Πολλά στοιχεία για τη ζωή και το έργο της Ντίκινσον θα βρει ο αναγνώστης και στην κατατοπιστική εισαγωγή της Λιάνας Σακελλίου στον τόμο Emily Dickinson, *Επειδή δεν άντεχα να ζήσω φωναχτά*, Gutenberg, 2013, σσ. 13-103.

Το Άμερστ γύρω στα 1875. Το σπίτι της οικογένειας Ντίκινσον («Homestead») στο κέντρο του πίνακα, δεξιά από τη λέξη «Main».

Το «Homestead», το σπίτι στο οποίο έζησε η Ντίκινσον από το 1855 έως τον θάνατό της. Βρίσκεται στον κεντρικό δρόμο του Άμερστ.

Αριστερά: Ο πατέρας της Ντίκινσον, Έντουαρντ. Στη μέση: Η μητέρα της, Έμιλυ Νόρκροσ. Δεξιά: Η Έμιλυ, ο Όστιν, η Λαβίνια Ντίκινσον. Και τα τρία πορτρέτα φιλοτέχνησε ο O. A. Bullard, το 1840.

διακεκριμένος νομικός και πολιτικός.³ Από τον γάμο του με την Emily Norcross (1804-1882) απέκτησε τρία παιδιά, τον Όστιν (1829-1895), την Έμιλυ (1830-1886), και τη Lavinia ή Vini (1833-1899).

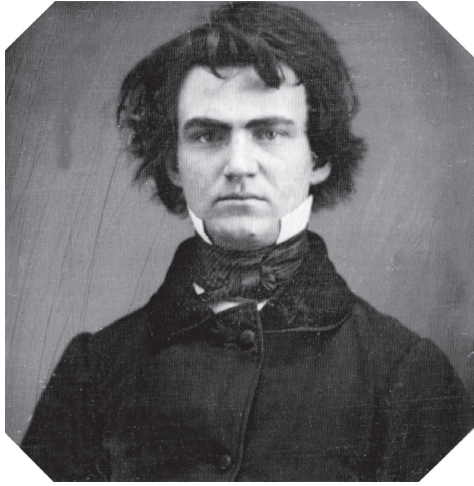
Στο ποίημα αυτό η Ντίκινσον, με τον γνωστό, ειρωνικό τρόπο της, επικρίνει την πατριαρχική κοινωνία της εποχής της, επειδή ήθελε τα κορίτσια πειθήνια και «ακίνητα» στο σπίτι. Ο πατέρας της Ντίκινσον,

άνθρωπος με φιλελεύθερες ιδέες, αλλά βαθιά θρησκευόμενος, ήθελε και τα τρία παιδιά του να λάβουν την καλύτερη δυνατή μόρφωση. Η μόρφωση αυτή, ωστόσο, ήταν άλλη για τον γιο του και άλλη για

Μαίρη Λάιον.

³ Ο Έντουαρντ Ντίκινσον διετέλεσε ταμίας του Amherst College για τριάντα επτά χρόνια (1835-1872) και ήταν μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων της Μασαχουσέτης (1838-1839, 1873), της Γερουσίας της Μασαχουσέτης (1842-1843) και του Αμερικανικού Κογκρέσου (1853-1855).

*Αριστερά: Ο αδελφός της Ντίκινσον, Όστιν.
Δεξιά: Η αδελφή της Ντίκινσον, Λαβίνια, ή Βίνι.*

τις κόρες του. Ο Όστιν σπούδασε στο Amherst College και στο Harvard Law School, και στη συνέχεια ανέλαβε το δικηγορικό γραφείο του πατέρα του, ενώ η Έμιλυ πήγε σχολείο στην Amherst Academy (1840-1847) και κατόπιν στο Mount Holyoke Female Seminary (1847-1848), ένα συντηρητικό οικοτροφείο θηλέων στο South Hadley (εννιά χιλιόμετρα από το Άμερστ), το οποίο είχε ιδρύσει η πρωτοπόρα για την εποχή της εκπαιδευτικός Mary Lyon το 1837. Σκοπός της Λάιον ήταν να διαπαιδαγωγήσει τα κορίτσια με τέτοιο τρόπο (η καθημερινή προσευχή και μελέτη της Βίβλου ήταν υποχρεωτική) ώστε, όταν θα έβγαιναν στην κοινωνία, να αποτελούν υπόδειγμα «ενάρετων γυναικών». Δεν είναι τυχαίο, βέβαια, ότι η «αντιδραστική» Έμιλυ δεν άντεξε να μείνει στο Εκπαιδευτήριο Θηλέων του Όρους Χόλιοουκ περισσότερο από δέκα μήνες.

Επομένως, οι κόρες του Έντουαρντ έπρεπε μετά το σχολείο να παντρευτούν τον κατάλληλο σύζυγο (αν ήταν και ιερωμένος ακόμη καλύτερα) και να ζήσουν όπως ακριβώς η συντηρητική και υποταγμένη στον άντρα της μητέρα τους. Όσο για το διάβασμα, έπρεπε να

Τζορτζ Έλιοτ.

μελετούν μόνο τα βιβλία εκείνα που άρμοζαν στα πουριτανικά ήθη της εποχής – τίποτα δηλαδή που να εξάπτει τη φαντασία τους ή να οδηγεί σε παραβατικές συμπεριφορές. Γράφει χαρακτηριστικά η Ντίκινσον σε επιστολή της, την οποία θα σχολιάσω παρακάτω: «Ο Πατέρας μου αγοράζει πολλά Βιβλία – αλλά με εκλιπαρεί να μην τα διαβάζω –

επειδή φοβάται ότι θολώνουν το Μυαλό». Δεν είναι τυχαίο ότι δύο από τις συγγραφείς που θαύμαζε η Ντίκινσον ήταν η Mary Ann Evans (1819-1880) και η Emily Brontë (1818-1848), γυναίκες που αναγκάστηκαν, λόγω των προκαταλήψεων της εποχής, να εκδώσουν τα κλασικά πλέον μυθιστορήματά τους (*Μίντλμαρτς* και *Ανεμοδαρμένα ύψη*) με ψευδώνυμο, χρησιμοποιώντας τα αντρικά ονόματα George Eliot και Ellis Bell αντίστοιχα.

Η Έλιοτ, αν και μεγαλωμένη σε οικογένεια Ευαγγελικών, παρέμεινε σε όλη της τη ζωή αγνωστικίστρια, και από νεαρή ηλικία σταμάτησε να πηγαίνει στην εκκλησία. Επιπλέον, περιφρονώντας τα βικτωριανά ήθη, αποφάσισε να συνάψει ερωτικές σχέσεις μ' έναν παντρεμένο. Για την Έλιοτ, κάθε γυναίκα που σέβεται τον εαυτό

Έμιλυ Μπροντέ.

της δεν μπορεί να ζει στον κόσμο —στην «αυλή», όπως γράφει η Ντίκινσον— που έχουν φτιάξει για λογαριασμό τους οι άντρες. Και η «αυλή» αφορούσε και τη γλώσσα. Εξού και η Ντίκινσον δεν θα μπορούσε ποτέ να υιοθετήσει το «λεξιλόγιο» ενός Whitman (1819-1892) ή ενός Poe (1809-1849). Χρειάστηκε να πλάσει μια δική της γλώσσα, που να ταιριάζει στον ιδιότυπο, ιδιόρρυθμο γυναικείο ψυχισμό της. Όπως γράφει σε επιστολή της, «η Έλιοτ είναι η θάλασσα οδός για τις Ινδίες που ο Κολόμβος έψαχνε να βρει».⁴ Κι εκείνη, αντίστοιχα, χάραξε μια δική της οδό στην αμερικανική ποίηση.

Έχει πολύ ενδιαφέρον η άποψη της Ντίκινσον και για την άλλη «τολμηρή συγγραφέα», την Charlotte Brontë (1816-1855) —αδελφή της Έμιλυ και της Anne (1820-1849)—, η οποία υπέγραφε τα έργα της, όπως και οι αδελφές της, ως Bell, χρησιμοποιώντας το Currer ως πρώτο όνομα.⁵ Το 1849, ο φίλος της Elbridge Gridley Bowdoin (1820-1893), ο οποίος την περίοδο εκείνη εργαζόταν στο δικηγορικό γραφείο του πατέρα της, δάνεισε στην Ντίκινσον την *Τζέιν Έιρ*, μυθιστόρημα που είχε δεχθεί τα σφοδρά πυρά της κριτικής και είχε σκανδαλίσει το βρετανικό κοινό, αφού η ηρωίδα του βιβλίου θεωρήθηκε από πολλούς γυναίκα πρόστυχη και αμαρτωλή, που περιφρονούσε τα ήθη της εποχής. Όταν η Ντίκινσον επέστρεψε το μυθιστόρημα στον Μπουοντουάν, έβαλε στον φάκελο ένα σημείωμα (συνοδευόταν από ένα μπουκέτο αποξηραμένα φύλλα και λουλούδια) στο οποίο έγραφε:

Κύριε Μπουοντουάν, αν όλα αυτά τα φύλλα ήταν το καθένα τους μια Αγία Τράπεζα, και πάνω τους βρισκόταν μια προσευχή που ζητούσε να σωθεί ο Currer Bell — και εσείς ήσασταν ο Θεός — θα απαντούσατε σ' αυτές;⁶

⁴ Βλ. Susan Howe, *My Emily Dickinson*, North Atlantic Books, Μπέρκλεϋ, Καλιφόρνια, 1985, σ. 19.

⁵ Η τρίτη από τις αδελφές, η Ανν, υπέγραψε τα δικά της μυθιστορήματα —*Agnes Grey* και *The Tenant of Wildfell Hall*— ως Acton Bell.

⁶ Βλ. Martha Dickinson Bianchi, *The Life and Letters of Emily Dickinson*, Houghton

Όπως σωστά σημειώνει η κριτικός Wendy Martin, «η Ντίκινσον δεν στέλνει απλώς ένα ευχαριστήριο γράμμα στον φίλο της επειδή εκείνος της δάνεισε ένα βιβλίο, αλλά επισυνάπτει ένα πνευματώδες, υπαινικτικό σημείωμα για το ίδιο το βιβλίο. Το σημείωμα πιθανώς δηλώνει ότι η Ντίκινσον επιθυμεί να “σωθεί” ο Curren Bell και να έχει μια μακρόχρονη πορεία στα γράμματα, ώστε να γράψει κι άλλα βιβλία, τόσο ευχάριστα όσο το *Τζέιν Έιρ*».⁷ Προφανώς η Ντίκινσον δεν συμεριζόταν την άποψη της κριτικής· στο πρόσωπο της ηρωίδας του μυθιστορήματος αναγνώρισε δικές της απόψεις και αγωνίες. Όταν, δύο χρόνια αργότερα, οι εφημερίδες στην Αγγλία αποκάλυψαν ότι πίσω από το ψευδώνυμο Bell κρύβονταν οι αδελφές Μπροντέ, η Ντίκινσον δέθηκε ακόμη περισσότερο με το έργο της Σαρλότ, και μάλιστα όταν ο πατέρας της της χάρισε ένα σκυλί—ένα πελώριο Newfoundland—, το βάφτισε «Κάρλο», όνομα που η Μπροντέ είχε δώσει στο σκυλί που εμφανίζεται στο μυθιστόρημά της.

Ο περίφημος εγκλεισμός για τον οποίον μιλά στο ποίημά της η Ντίκινσον ήταν φυσικά απόφαση δική της, κι όχι της οικογένειάς της, ωστόσο θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η απόφαση αυτή ήταν σ' έναν βαθμό αποτέλεσμα της ισχυρής επιθυμίας της να διατηρήσει έτσι την ανεξαρτησία της (να παραμείνει «πουλί») που μέσα στο οικο-

Mifflin Company, Νέα Υόρκη, 1929 (1924), σ. 136. Η Μάρθα Ντίκινσον (1866-1943)—γνωστή ως Mattie—ήταν η μοναδική κόρη του Όστιν και της Susan Gilbert (1830-1913), και αγαπημένη ανιψιά της Έμιλυ. Το 1903 παντρεύτηκε τον Alexander E. Bianchi, αξιωματικό του Ρωσικού Αυτοκρατορικού Ιππικού, με τον οποίον όμως χώρισε λίγο αργότερα. Υπήρξε και η ίδια ποιήτρια, και εξέδωσε και αρκετά μυθιστορήματα. Αν σήμερα τη μνημονεύουμε είναι επειδή επιμελήθηκε όσα ποιήματα της Ντίκινσον είχαν στην κατοχή τους οι γονείς της, και το 1914 εξέδωσε μια πρώτη επιλογή με τίτλο *The Single Hound: Poems of a Lifetime*. Η έκδοση αυτή δεν είναι βέβαια αξιόπιστη, αφού η ίδια, για να διευκολύνει την ανάγνωση, όπως ισχυρίστηκε, αφαίρεσε τις παύλες, άλλαξε τη στίξη, και πολλές φορές αντικατέστησε και λέξεις ακόμη. Τα βιβλία που έγραψε για την Ντίκινσον βοήθησαν, ωστόσο, στη διάδοση της ποίησής της και στην καθιέρωσή της ως σημαντικότερης Αμερικανίδας ποιήτριας του 19ου αιώνα.

⁷ Βλ. Wendy Martin, *The Cambridge Introduction to Emily Dickinson*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 2007, σ. 10.

γενειακό περιβάλλον «μπορεί εύκολα να λύσει της φυλακής τα δεσμά») και να συνεχίσει να κάνει αυτό που έδινε νόημα στη ζωή της: να γράφει ποίηση. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, πάντως, η αντιπαράθεση ανάμεσα στην «πρόζα» και την «ποίηση», σαν η πρόζα να είναι μια πεζή, αδιάφορη αντρική υπόθεση (η άσκηση του επαγγέλματος της δικηγορίας από τους άντρες της οικογένειας, για παράδειγμα), ενώ η ποίηση (το είδος με το οποίο καταπιάνεται η Ντίκινσον), μια ευφάνταστη, απελευθερωτική, γυναικεία δραστηριότητα.

Την ίδια χρονιά που γράφει το ποίημα που παρέθεσα, η Ντίκινσον επανέρχεται στο θέμα της «πρόζας»: το σπίτι που η ίδια δημιουργεί μέσω της ποίησης είναι πιο «όμορφο» από εκείνο της πρόζας. Η ποίηση, σαν να λέει η Ντίκινσον, προσφέρει περισσότερες «δυνατότητες»: διαθέτει περισσότερα παράθυρα, ώστε να μπορεί κανείς να δει και να εξερευνήσει τον κόσμο, πιο ανθεκτικές πόρτες, ώστε να μπορεί κανείς να εισέρχεται και να εξέρχεται με ασφάλεια, δωμάτια

Μάργκαρετ Φούλλερ.

φτιαγμένα από κέδρο, κι όχι πεύκο (όπως της πρόζας), που το αμύητο μάτι δεν μπορεί να τα δει, και μια οροφή που φτάνει ως τον ουρανό. Σ' αυτό το σπίτι είναι εύκολο οι λίγοι, εκλεκτοί επισκέπτες, όπως κι εκείνη, απλώνοντας τα χέρια τους, να «μαζέψουν τον Παράδεισο»:⁸

⁸ Βλ. Helen Vendler, *Dickinson: Selected Poems and Commentaries*, The Belknap Press of Harvard University Press, Κέμπριτζ, Μασαχουσέτη, 2010, σσ. 222-224.

*Κατοικώ στη Δυνατότητα –
Σπίτι πιο όμορφο απ' την Πρόζα –
Με πιο πολλά Παράθυρα –
Με Πόρτες – πιο ανθεκτικές –*

*Με Δωμάτια σαν του Κέδρου –
Απόρθητα στο Μάτι –
Και για Οροφή Παντοτινή
Τη Στέγη τ' Ουρανού –*

*Οι Επισκέπτες – οι πιο ωραίοι –
Η Ασχολία μου – Αυτή –
Τα στενά μου Χέρια πλατιά ν' απλώνω
Για να μαζέψω τον Παράδεισο —⁹*

Όπως ήδη ανέφερα, η Ντίκινσον θαύμαζε γυναίκες συγγραφείς που είχαν αναγκαστεί να δημοσιεύσουν τα έργα τους με ανδρικά ψευδώνυμα. Γνώριζε ότι, στον πατριαρχικό κόσμο της εποχής της, τα μυθιστορήματα και τα ποιήματα με συγγραφείς γυναίκες θεωρούνταν μελοδραματικά και ανούσια, κι όχι ισότιμα με αυτά που έγραφαν οι άντρες. Η μόνη εξαίρεση στην Αμερική ήταν η Margaret Fuller (1810-1850), μια μαχητική δημοσιογράφος, κριτικός, μεταφράστρια και εκδότρια, στενή φίλη του Ralph Waldo Emerson (1803-1882), η οποία στο βιβλίο της *Women in the Nineteenth Century* (1845) υπερασπίστηκε ανοιχτά και τολμηρά τα δικαιώματα των γυναικών, κατηγορώντας το ανδρικό κατεστημένο για τον αντιδραστικό και κοντόφθαλμο τρόπο με τον οποίο αντιμετώπιζε το γυναικείο φύλο. Το εν λόγω έργο της θεωρείται το πρώτο φεμινιστικό κείμενο στην ιστορία της Αμερικής.¹⁰ Η Ντίκινσον δεν είχε το ταπεραμέντο της Φούλλερ,

⁹ Βλ. εδώ, σσ. 258-259.

¹⁰ Βλ. την ενδιαφέρουσα μελέτη της Joanne Dobson, *Dickinson and the Strategies of*

αλλά από νωρίς είχε κι αυτή ξεκινήσει τη δική της επανάσταση, μόνο που ο χαρακτήρας και η σημασία της θα αποκαλύπτονταν μετά τον θάνατό της. Πάντως, ήδη στα είκοσι οκτώ της είχε γράψει ένα ποίημα ενδεικτικό της στάσης της απέναντι σε ό,τι η Φούλλερ πολεμούσε με τα δικά της μέσα:

Υπάρχει μια λέξη
Που στο χέρι κρατά σπαθί
Τον ένοπλο άνδρα να διαπεράσει μπορεί —
Τις αιχμηρές της εξακοντίζει συλλαβές
Κι ύστερα μένει βουβή.¹¹

Για να επανέλθω στο θέμα του «εγκλεισμού» της Ντίκινσον, το οποίο έχει επανειλημμένα απασχολήσει την κριτική, θα πρέπει να προσθέσω ότι, παρά τη δύσκολη σχέση που είχε η ποιήτρια με τους γονείς της, αγαπούσε πολύ την οικογένειά της, και από πολύ νωρίς —ήδη από την ηλικία των είκοσι— δεν ήθελε να την αποχωρίζεται. Γράφει χαρακτηριστικά στη φίλη της, Jane Humphrey (1829-1908), με την οποία ήταν συμμαθήτριες στο Εκπαιδευτήριο Θηλέων του Όρους Χόλιουκ:

Λυπάμαι αλλά γίνομαι πολύ «εγώιστρια» στο ακριβό μου σπιτικό, μα το αγαπώ τόσο πολύ, κι όταν κάποια καλή φίλη με καλεί να περάσω μια εβδομάδα μαζί της, κοιτάζω τον πατέρα μου, τη μητέρα μου, τη Βίνι, κι όλους μου τους φίλους, και λέω όχι — όχι, δεν μπορώ να τους εγκαταλείψω· κι αν πεθάνουν όσο λείπω;¹²

Reticence: The Woman Writer in Nineteenth-Century America, Indiana University Press, Μπλούμινγκτον, 1989.

¹¹ Για το ποίημα αυτό, βλ. Bettina L. Knapp, *Emily Dickinson*, Continuum, Νέα Υόρκη, 1989, σ. 64.

¹² Βλ. Thomas H. Johnson, *Emily Dickinson: An Interpretive Biography*, Harvard University Press, Κέμπριτζ, Μασαχουσέτη, 1955, σ. 24.

Καθώς περνούσαν τα χρόνια βέβαια, αυτή η επιλογή απέκτησε τα χαρακτηριστικά μιας εμμονής, που κάποιοι ψυχαναλυτές θα τη θεωρούσαν «ιδεοψυχαναγκαστική επιταγή» ή «φοβική διαταραχή».¹³ Σε επιστολή της, για παράδειγμα, σε άλλη φίλη της, την Mary Emerson Haven, το 1859, όταν ήταν δηλαδή είκοσι εννέα ετών, η Ντίκινσον σημειώνει:

Θα ήθελα πολύ να περνούσα μια ώρα μαζί σου, και με τα μικρά κορίτσια, αν φυσικά μπορούσα να αφήσω το σπίτι ή τη μητέρα μου. Δεν βγαίνω όμως καθόλου, γιατί μπορεί να επιστρέψει ο πατέρας μου και να του λείψω, ή να του λείψει κάτι που κάνω, το οποίο μπορεί να ξεχάσω, αν το σκάσω.¹⁴

Όπως θα δούμε παρακάτω, η Ντίκινσον απέρριπτε διαρκώς παρόμοιες προτάσεις, χρησιμοποιώντας ως δικαιολογία τον πατέρα της.

Η σχέση με τους γονείς της, όπως έχω ήδη πει, ήταν δύσκολη, αλλά όχι ασυνήθιστη για μια κοπέλα εκείνης της εποχής. Το πρόσωπο του πατέρα της δεσπόζει στις επιστολές προς τον αδελφό της, Όστιν, με τον οποίο είχε μια πολύ στενή και ουσιαστική σχέση ως το τέλος της ζωής της (μοιράζονταν την αγάπη για τη λογοτεχνία και τη μουσική). Η μητέρα συνήθως απουσιάζει, κάτι αναμενόμενο δεδομένου ότι ζούσε στη σκιά του συζύγου της. Με την αδελφή της, Βίνι, η Ντίκινσον είχε επίσης μια πολύ θερμή σχέση — εξάλλου έζησαν μαζί, κάτω από την ίδια στέγη, ως τον θάνατό της, αφού και η Βίνι —αν και πολύ όμορφη, όπως δείχνει μια δαγκεροτυπία από την εποχή που ήταν μαθήτριά— δεν παντρεύτηκε. Σε επιστολή της προς την κυρία J. G. Holland,¹⁵ το καλοκαίρι του 1873, η Ντίκινσον γράφει χαρακτηριστικά:

¹³ Βλ. τη μελέτη της Maryanne M. Garbowsky, *The House Without the Door: A Study of Emily Dickinson and the Illness of Agoraphobia*, Associated University Presses, Ράδερφορντ, Νιου Τζέρσεϊ, 1989.

¹⁴ Βλ. Johnson, ό.π., σ. 24.

¹⁵ Η Elizabeth Luna Chapin (1823-1896) ήταν σύζυγος του Josiah Gilbert Holland

Σκεφτόμουν να σας ευχαριστήσω που ήσασταν τόσο καλή με την αδελφή μου, Βίνι. Δεν έχει Πατέρα και Μητέρα αλλά μόνο εμένα, κι εγώ δεν έχω Γονείς, παρά μόνο εκείνη.¹⁶

Αν διαφωνούσαν σε κάτι, είναι ότι η Ντίκινσον αγαπούσε τα πουλιά και το σκυλί της (εξάλλου έχουμε δεκάδες ποιήματα στα οποία πρωταγωνιστούν πουλιά – συνήθως ο κοκκινολαίμη), ενώ η Βίνι είχε μανία με τις γάτες. Με το γνωστό της χιούμορ η Ντίκινσον, σε άλλη επιστολή της προς την κυρία Χόλλαντ, τον Ιανουάριο του 1881, γράφει:

Ανάμεσα στα Χριστουγεννιάτικα Δώρα που πήρε η Βίνι ήταν τέσσερα Γατάκια – συν δύο που είχε ήδη από τη Δημιουργό της – σύνολο έξι· ο κρυφός μου Σκοπός είναι να βρω κάποιους να τα Δολοφονήσουν.¹⁷

(1819-1881). Ο Χόλλαντ ήταν φίλος και συνεργάτης του Samuel Bowles (1826-1878), εκδότη του *Springfield Republican*, γνωστής και έγκριτης εφημερίδας της εποχής. Το 1870 ο Χόλλαντ ίδρυσε τη *Scribner Monthly*, της οποίας υπήρξε εκδότης ως τον θάνατό του. Και ο Χόλλαντ και η σύζυγός του υπήρξαν στενοί φίλοι της Ντίκινσον, και σε πολλές επιστολές της η Ντίκινσον αποκαλεί την κυρία Χόλλαντ «Αδελφή». Για την Ντίκινσον η φιλία αυτή υπήρξε, όπως σημειώνει ο Johnson, ανεκτίμητη· βλ. Thomas H. Johnson (επιμ.), *Emily Dickinson: Selected Letters*, The Belknap Press of Harvard University Press, Κέμπριτζ, Μασαχουσέτη, 1958, σσ. 342-343.

¹⁶ Βλ. Johnson, *Emily Dickinson: Selected Letters*, ό.π., σ. 217.

¹⁷ Ό.π., σ. 270.

Αυτό είναι το γράμμα μου
στην Οικουμένη

19/25

A sepal, petal, and a thorn
Upon a common summer's morn —
A flask of Dew — A Bee or two —
A Breeze — a caper in the trees —
And I'm a Rose!

[1858]

19/25

Ένα σέπαλο, ένα πέταλο, κι ένα αγκάθι
Σε συνηθισμένο καλοκαιριάτικο πρωινό –
Ένα φλασκί Δροσιά – Μια Μέλισσα ή δυο –
Μια Αύρα – ένα σκίρτημα στα δέντρα –
Και γίνομαι Ρόδο!

[1858]

686/861

They say that “Time assuages” —
Time never did assuage —
An actual suffering strengthens
As Sinews do, with age —

Time is a Test of Trouble —
But not a Remedy —
If such it prove, it prove too
There was no Malady —

[1863/1864]

686/861

Λένε ότι «ο Χρόνος τον Πόνο απαλύνει» –
Ο Χρόνος δεν έχει ποτέ τον Πόνο απαλύνει –
Τα αληθινά μαρτύρια δυναμώνουν
Όπως οι Μύες, με την ηλικία –

Ο Χρόνος είναι της Δυσκολίας Δοκιμασία –
Όχι όμως Θεραπεία –
Αν όντως ήταν, τότε όντως
Αρρώστια δεν υπήρξε καμία –

[1863/1864]¹

¹ Η Ντίκινσον συμπεριέλαβε το δεύτερο τετράστιχο του ποιήματος σε επιστολή της προς τον Χίγκινσον στις 9 Ιουνίου 1866, στην οποία μεταξύ άλλων του έγραφε: «Θεωρώ την άποψή σας πολύ βαρύνουσα. Θα ήθελα να γίνω ό,τι θεωρείτε σωστό. Σας ευχαριστώ, προσεύχομαι για τον Κάρλο» βλ. Franklin, ό.π., τ. 2, σ. 808. Το σκυλί της, ο Κάρλο, είχε πεθάνει λίγους μήνες πριν.

Because I could not stop for Death —
He kindly stopped for me —
The Carriage held but just Ourselves —
And Immortality.

We slowly drove — He knew no haste
And I had put away
My labor and my leisure too,
For His Civility —

We passed the School, where Children strove
At Recess — in the Ring —
We passed the Fields of Gazing Grain —
We passed the Setting Sun —

Or rather — He passed Us —
The Dews drew quivering and chill —
For only Gossamer, my Gown —
My Tippet — only Tulle —

We paused before a House that seemed
A Swelling of the Ground —
The Roof was scarcely visible —
The Cornice — in the Ground —

712/479

Αφού για τον Θάνατο δεν μπορούσα να σταματήσω –
Είχε την καλοσύνη να σταματήσει αυτός για μένα –
Στην Άμαξα καθίσαμε μονάχα Εμείς –
Και η Αθανασία.

Πηγαίναμε αργά – Εκείνος δεν βιαζόταν
Κι εγώ είχα στην άκρη αφήσει
Τη δουλειά και την ανάπαυλά μου,
Για τους Ευγενικούς του Τρόπους –

Περάσαμε από το Σχολείο, όπου τα Παιδιά παλεύαν
Στην Αυλή – την ώρα του Διαλείμματος –
Περάσαμε από τους Αγρούς με τα Ατενή Σπαρτά –
Περάσαμε από τον Ήλιο που έδυε –

Ή μάλλον – Μας προσπέρασε Αυτός –
Η Πάχνη έφερνε παγωνιά και ρίγος –
Αραχνοϋφαντο, το Φόρεμά μου –
Το Σάλι μου – μόνο από Τούλι –

Σταθήκαμε σ' ένα Σπίτι που έμοιαζε
Μ' Εξόγκωμα στη Γη –
Μόλις που φαινόταν η Στέγη του –
Το Γείσο χωμένο – μες στη Γη –

Since then — 'tis Centuries — and yet
Feels shorter than the Day
I first surmised the Horses' Heads
Were toward Eternity —

[1863/1862]

Πέρασαν Αιώνες — από τότε — κι όμως
Μοιάζουν πιο κοντά σε σχέση με τη Μέρα
Που πρόσεξα πως των Αλόγων τα Κεφάλια
Ήταν προς την Αιωνιότητα στραμμένα —

[1863/1862]¹

¹ Βλ. Εισαγωγή, σσ. 96-97.

713/481

Fame of Myself, to justify,
All other Plaudit be
Superfluous — An Incense
Beyond Necessity —

Fame of Myself to lack — Although
My Name be else Supreme —
This were an Honor honorless —
A futile Diadem —

[1863/1862]

713/481

Αν θεωρώ ότι τη Φήμη αξίζω,
Όλα τ' άλλα Χειροκροτήματα
Είναι περιττά – Λιβάνι
Αχρείαστο –

Αν όμως δεν την αξίζω – Ακόμη
Κι αν τ' Όνομά μου είναι Πασίγνωστο –
Τιμή χωρίς αντίκρισμα αυτό θα ήταν –
Διάδημα μάταιο –

[1863/1862]¹

¹ Στριφνό ποίημα, λόγω της στριφνής εκφοράς του λόγου —ιδίως στον πρώτο και τον πέμπτο στίχο— εξού και κάποιες μικρές, απαραίτητες αποκλίσεις στην απόδοση. Βλ. και Εισαγωγή, σ. 61.